

2018

2018

Fra Krig og Fred

Fra Krig og Fred

Indhold

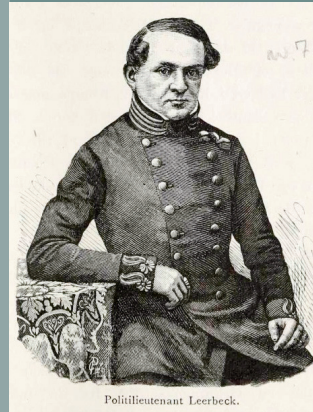
Redaktørerne: *Forord*

Kristian Bruhn: *Den danske hærs efterretningsvæsen og brug af spioner under den Første Slesvigske Krig*

Michael Hesselholt Clemmesen: *Den tyske nordfront før Sikringsstilling Nord*

Robert Petersen: *Den polske brug af biologiske og kemiske kampstoffer under Anden Verdenskrig*

Peter Hertel Rasmussen: *Den danske hærs rolle i opretholdelsen af indre sikkerhed og samarbejdet med politi og hjemmeværn ca. 1950*

Efterretningstjeneste og spionage under Første Slesvigske Krig

Vejen til Sikringsstilling Nord

Polens kemiske og biologiske krigsforberedelser før Anden Verdenskrig og anvendelse af disse våben under krigen

Forberedelserne til militær støtte til politiet omkring 1950

**Dansk Militærhistorisk
Kommissions Tidsskrift**

Fra Krig og Fred

Dansk Militærhistorisk Kommissions
Tidsskrift 2018

Fra Krig og Fred

Dansk Militærhistorisk Kommissions Tidsskrift 2018

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2018

Sats og tryk: Specialtrykkeriet Arco A/S

Omslag: Donald Jensen, Unisats ApS

Billederne på forsiden af tidsskriftet fra venstre mod højre:

Politoljtnant John Erik Leerbeck (ref. Artiklen: Holst & Larsen (1888)); generaloberst Ludwig Freiherr von Falkenhausen (Wikipedia); general Kazimierz Sosnkowski (Wikipedia); generaloljtnant Ebbe Gørtz (Rigsarkivet).

Billedet på bagsiden af tidsskriftet:

Dansk Militærhistorisk Kommissions logo:

Det ældste billede af en dansk soldat, landsknægt fra Den Store Garde i Kong Hans' hær under operationerne i Ditmarsken i vinteren 1500. Træsnit fra en skillingsvise.

Om redaktion, udvalg af artikler samt sikring af akademisk originalitet og kvalitet:

- Redaktionen omfatter Michael Hesselholt Clemmesen (ansvarshavende) samt Rosanna Farbøl.
- Forslag til artikler kommer fra forfattere, medlemmer (se: www.milhiskom.dk) og kommissionens kontaktpersoner på universiteterne (professor Gunner Lind/KU, lektor Claus Bundgård Christensen/RUC, lektor Thomas Wegener Friis/SDU, lektor Iben Fønnesberg-Schmidt/AAU og lektor Niels Wium Olesen/AU).
- Udvalg gennemføres af redaktorerne med nødvendig inddragelse af periode- og områdeviden fra kontaktpersonerne samt kommissionens styrelse og yderligere medlemmer.
- Der indhentes udtalelser af to lektorer for hver artikel med henblik på peer review.
- På grundlag af udtalelserne afvises artiklen eller gennemgår den afsluttende tilpasning på grundlag af udtalelserne i samarbejde mellem forfatter og redaktører.

ISSN: 2246-3070

Indhold

BIDRAGYDERNE	
Korte profiler.	7
REDAKTØRERNE	
Forord.	9
KRISTIAN BRUHN	
Den danske hærs efterretningsvæsen og brug af spioner under den Første Slesvigske Krig.	11
<i>Summary</i>	48
MICHAEL HESSELHOLT CLEMMESSEN	
Den tyske nordfront før Sikringsstilling Nord.	50
<i>Summary</i>	85
ROBERT PETERSEN	
Den polske brug af biologiske og kemiske kampstoffer under Anden Verdenskrig	87
<i>Summary</i>	134
PETER HERTEL RASMUSSEN	
Den danske hærs rolle i opretholdelsen af indre sikkerhed og samarbejdet med politi og hjemmeværn ca. 1950.	138
<i>Summary</i>	151

Bidragyderne

Kristian Bruhn

Cand.mag. i historie fra Københavns Universitet 2009. Specialet om Hans Hedtofts trusselopfattelse og trusselhåndtering i mellemkrigstiden modtog Arbejderhistorieprisen 2009. Ansat i Rigsarkivet 2010-2016. Ph.d. i december 2017 fra Københavns Universitet på en afhandling om Danmarks militære E-tjeneste under de slesvigske krige og skabelsen af en permanent tjeneste i fredsperioden fra 1864 til 1914. Arbejder for tiden på et forskningsprojekt om Overkommandoens Efterretningssektion 1914-1918.

Michael Hesselholt Clemmesen

Pensioneret brigadegeneral med kandidatgrad i historie fra Københavns Universitet. Nu seniorforsker (em.) ved Forsvarsakademiets Institut for Militærhistorie og Krigsteori samt præsident for Dansk Militærhistorisk Kommission. Forskningsfokus er fortsat dansk og nordeuropæisk strategihistorie fra 1870 til 1940. Seneste større udgivelse er bogen om det danske Nordruslandskorps forfattet sammen med Bernadette Preben-Hansen: *Bondefanget til borgerkrigen - Det danske korstog til ærkeenglen Michaels by* (Odense 2015).

Robert Petersen

Ph.d. og cand.mag. i historie og mellemøststudier. Siden 2012 ansat som analytiker hos Center for Biosikring og Bioberedskab (CBB) på Statens Serum Institut. Har siden september 2015 som en del af sit arbejde forsket i den polske anvendelse af biologiske og kemiske kampstoffer under Anden Verdenskrig. Har afholdt oplæg om emnet ved henholdsvis Akademia Sztuki Wojennej (War Studies University) i Warszawa i oktober 2016 og ved Baltic Defence College i Tartu i Estland i marts 2017.

Peter Hertel Rasmussen

Hovedfagseksamen i historie 1975 fra Københavns Universitet med speciale i dansk udenrigspolitik 1812-1813. M.A. i "War Studies" fra King's College, London, 1977. Ansat i Udenrigsministeriet fra 1979 til 2013. Er som led i en forskningskontrakt med Institut for Militærhistorie og Krigsteori på Forsvarsakademiet ved at udarbejde en monografi om Den danske Brigade og Det danske Kommando i Tyskland fra 1947 til 1958.

Forord

I det sidste par år har redaktionen fået uvurderlig hjælp og støtte af Inge Adriansen, men hun meddelte redaktionen få uger før sin død i oktober, at hun var tvunget til at fratæde rollen som medredaktør. Den nye redaktion, hvor Rosanna Farbøl har overtaget rollen som ny medredaktør, bygger videre på Inges inspiration.

Dette års buket af artikler korrigerer eller supplerer på forskellig måde vores viden om deres emne.

Vi vidste fra hovedværkerne om Første Slesvigske Krig, dvs. Generalstabens minutøse analyse samt veteranen oberst Niels Peder Jensens storværk, hvilke efterretninger de danske højere hovedkvarterer havde til rådighed, men indtil nu havde vi intet overblik over, hvordan den improviserede E-tjeneste virkede og udviklede sig, og hvilke personer der bidrog som organisatorer og agenter. Af hensyn til det danske mindretal syd for grænsen var generalstabsværket tilbageholdende med oplysninger om efterretningsvæsenet og udelod helt oplysninger om de danske spioner i hertugdømmerne. Kristian Bruhn har for første gang rekonstrueret karakteren og udviklingen af den danske efterretningstjeneste under Første Slesvigske Krig. Artiklen er en del af et større forskningsprojekt, der dækker hele perioden indtil 1918.

Vi vidste fra de senere års udgivelser, hvordan Tyskland i eftersommeren 1916 genoptog de formelle krigsforberedelser mod Danmark, der var ophørt efter kejserbeslutning i februar 1905 som konsekvens af, at den tyske hær ikke kunne øremærke tropper til en "Nordfront". I 11½ år begrænsede Tyskland sig til at reagere improviseret, hvis landets fjender inddrog Danmark i en krig. Men i september 1916 blev krigsforberedelser mod Danmark genoptaget. Det skyldtes kombinationen af risikoen for, at en genoptaget uindskrænket ubådskrig ville få Danmark til at optræde desperat, og en akut mandskabsmangel, der gjorde det umuligt at finde styrker til at forsvare mod nye trusler. For det første etableredes nu en forsvarsstilling i Nordslesvig – Sikringsstilling Nord – og for det andet forberedtes under betegnelsen "Fall J" offensive operationer mod Danmark (J stod for Jütland, den forventede krigsskueplads). I Michael Clemmesens artikel beskrives på grundlag af nye fund i det tyske militærarkiv, dels at formelle forsvarsforberedelser i Nordslesvig allerede indledtes regionalt i foråret 1915, dels at centrale organisatoriske forberedelser til forsvaret af Nordslesvig allerede var begyndt, flere måneder før det fysiske arbejde i sikringsstillingen blev indledt.

Vi vidste, at stormagterne i 1930'erne forventede og forberedte, at krigsgas som under Første Verdenskrig ville blive anvendt i en ny europæisk storkrig, og at kemiske våben nu også ville blive anvendt mod civilbefolkningen i modstanderens storbyer. Vi ved, at man også eksperimenterede med bakteriologiske/biologiske

våben, men vi mente at vide, at disse to typer våben ikke blev anvendt under Anden Verdenskrig i Europa. Robert Petersen beskriver i sin artikel, hvordan og hvorfor denne opfattelse må korrigeres. Beskrivelsen her er resultatet af en længerevarende forskningsindsats og kommentarer til foreløbige resultater. Den fremlægger de polske forventninger og forberedelser i mellemkrigstiden, der både blev næret af informationer om udviklingen i Sovjetunionen og af fejlagtige oplysninger om udviklingen i Tyskland. Men først og fremmest følger og forklarer Petersen, hvordan biologiske våben måtte blive anvendt i den polske eksistenskamp. Allerede før krigen havde polakkerne erkendt, at disse våben specielt var anvendelige i sabotagevirksomhed, og fra starten af den tyske og sovjetiske besættelse af Polen i september 1939 blev både biologiske og kemiske våben anvendt mod besættelsesmagten.

Peter Hertel Rasmussen beskriver det samarbejde mellem politiet, hæren og dele af det nye statslige hjemmeforsvar, der blev udviklet fra 1948 som reaktion på opfattelsen af en alvorlig trussel mod det danske demokrati fra kommunisternes side. Udviklingen blev næret af det stærke franske kommunistpartis destabiliseringsindsats i 1947 og specielt af det kommunistiske kup mod det tjekkoslovakiske demokrati i slutningen af februar 1948. Man erkendte, at politiet sandsynligvis kunne få behov for hjælp, men samtidig var Hærledelsen tøvende over for forpligtelser, der dels kunne trække sparsomme ressourcer væk fra forsvaret mod en ydre fjende, dels ville resultere i en direkte konfrontation mellem de værnepligtige og dele af befolkningen. Hjemmeforsvarets oprettelse mindskede problemet ved at skabe et bevæbnet hjælpepoliti i form af "A-Kompagnierne", hvis nøglekadrer var polititjenestemænd, og som ved indsættelse i mindre krævende ordens- og færdselspolitiopgaver kunne frigøre det regulære politi til mere krævende tjeneste.

Michael Hesselholt Clemmesen og Rosanna Farbøl